

IN DE SERIE
GROTE ORKESTEN I

ntr: 65 Zaterdag Matinee

grenzeloos nieuwsgierig

26 SEPTEMBER 2026 | 14.15-16.15 UUR

Samy Moussa: fluitconcert voor Emmanuel Pahud

Radio Filharmonisch Orkest

Karina Canellakis dirigent

Emmanuel Pahud fluit

Carl Nielsen 1865-1931

Ouverture Helios opus 17 (1903)

Samy Moussa 1984

Concert voor fluit en orkest (2025)

(opdrachtwerk NTR ZaterdagMatinee,
Radio France en Detroit Symphony Orchestra)

NEDERLANDSE PREMIÈRE

pauze

Johannes Brahms 1833-1897

Eerste symfonie in c opus 68 (1862-1876)

- Un poco sostenuto – Allegro
- Andante sostenuto
- Un poco allegretto e grazioso
- Adagio – Più andante –
Allegro non troppo, ma con brio

69
In de Spiegel:
toelichting
Camiel Jansen
Spiegelzaal
13.40-14.15 u

23 september 1961 - de allereerste ZaterdagMatinee

Deze week is het 65 jaar geleden dat het eerste concert plaatsvond in deze serie, die zou uitgroeien tot een van de bekendste en meest avontuurlijke concertseries wereldwijd: de Matinee op de Vrije Zaterdag, nu bekend als de NTR ZaterdagMatinee. Op het programma van het eerste concert stond muziek van Wagenaar, Liszt, Falla en Ravel, uitgevoerd door het Radio Filharmonisch Orkest en het Groot Omroepkoor onder leiding van Jean Fournet, kort daarvoor aangesteld als chef-dirigent van het orkest. Ook vandaag zit het Radio Filharmonisch Orkest op het podium, geleid door de huidige chef-dirigent Karina Canellakis.

Samy Moussa:

fluitconcert voor Emmanuel Pahud

De Canadese componist-dirigent Samy Moussa is dit seizoen composer in residence van de NTR ZaterdagMatinee. Vier werken van hem beleven in deze serie hun Nederlandse première. Vandaag is dat een soloconcert dat hij mede in opdracht van de NTR ZaterdagMatinee heeft gecomponeerd. Solist is Emmanuel Pahud, solo-fluitist van de Berliner Philharmoniker.

Muziek van Samy Moussa klonk al vaker in Nederland. In 2024 gaf De Nationale Opera uitvoeringen van zijn opera *Antigone*, het Koninklijk Concertgebouworkest en het Nederlands Philharmonisch verzorgden de Nederlandse premières van respectievelijk zijn *Tweede symfonie* en van *Elysium*, en bij de ZaterdagMatinee zette het Rotterdams Philharmonisch Orkest een jaar geleden Moussa's compositie *A Globe Itself Infolding* op de lessenaars.

Nielsen - Overture Helios

Als de aeolusharp, die zonder menselijke tussenkomst klanken produceert dankzij de wind die de snaren doet trillen, zo zag Carl Nielsen zichzelf als componist. Voor één keer was hij het eens met Gustav Mahler toen deze zei 'ik componeer niet, ik word gecomponeerd'. Van Mahlers muziek moest de Deense componist niets hebben. Die vond hij te overdadig.

Laat-romantiek mondde uit in Expressionisme. Er ontstonden uitzinnige, overweldigende partituren van componisten als Skrjabin, Mahler, Richard Strauss, Szymanowski en Schönberg, terwijl de laatste op het punt stond de gehele compositietechniek opnieuw in te richten. Op Carl Nielsen, zoon van het Deense platteland, had dit alles geen vat. Hij wist wel wat er in andere delen van Europa op muzikaal gebied gebeurde, maar wees het mega-individualisme van veel laatromantische collega's met evenveel stelligheid af als de cerebrale rekenmethodes van anderen. De componist diende, meende hij, noch vernieuwing als doel te beschouwen, noch het ego te cultiveren. Het ging Nielsen om een 'uitdrukkingsvolle eenvoud', die kon worden bereikt door 'zich te concentreren op de basis-intervallen, de terts te zien als een geschenk van God, de kwart als een ervaring en de kwint als de hoogste zegen'.

Het ging Nielsen om een 'uitdrukkingsvolle eenvoud'.

Een belangrijke bron van inspiratie vond hij in de ongecompliceerde schoonheid van zijn omgeving, met inbegrip van de klanken van de dorpskapel en de dansmuziek in een nabije herberg. Maar hij hoedde zich voor muzikale folklore. Hij was ook geen Charles Ives die uiteenlopende genres zonder hiërarchisch onderscheid door elkaar smeedt. Met een oeuvre waarvan zes symfonieën de ruggengraat vormen, werd Nielsen verreweg de belangrijkste componist van Denemarken, een positie die te vergelijken is met die van Sibelius in Finland (beiden werden in 1865 geboren).

Griekse zonnegod

In de schaduw van die symfonieën met hun thematische hechtheid en samengebald conflict-karakter – Nielsen stond in dat opzicht dicht bij Beethoven – bevinden zich enkele minder bekende orkestwerken. Daarvan vallen in het bijzonder de poëtische kwaliteit en het subtiële koloriet op. Inspiratie voor de naar de Griekse zonnegod Helios genoemde ouverture uit 1903 vond hij bij wijze van uitzondering ver van zijn geboorteland. Niet boven de akkers en dorpen van Denemarken, maar boven de Aegeïsche Zee voltrekt zich de op- en ondergang van de zon zoals die hier wordt uitgebeeld. Nielsen begon aan deze compositie in Athene, waar hij met zijn vrouw Anne Marie Brodersen, een prominent beeldhouwster, verbleef in het kader van een studiereis.

Zes jaar eerder had een andere Deense componist, Christian Horneman, toneelmuziek bij het drama *Strijd met de muzen* van Karl Gjellerup geschreven, met als eerste deel het drie minuten durende Zonsopgang. Of Nielsen dat werk heeft gekend weten we niet. Net als Horneman beeldt Nielsen het rijzen van de zon uit door middel van rijzende intervallen en stijgende figuren (hoorns, strijkers), zich voortzettend in een vloeiend en beweeglijk lijnenspel.

Carl Nielsen
circa 1908

Sami Moussa

Triomfantelijke fanfares leiden naar een Allegro ma non troppo, dat een gevoel van bevrijding en tevredenheid suggereert. Op een enigszins overmoedig klinkende fuga volgt de terugkeer naar het Andante tranquillo waarmee het werk begon. Een enkele lage toon aan het einde maakt duidelijk dat de dagelijkse cirkel gesloten is.

Aad van der Ven

Samy Moussa - Fluitconcert

Componist en dirigent Samy Moussa, in 1984 geboren in Montréal, woont al zo'n twintig jaar in Duitsland. In 2015, na de première van zijn orkestwerk *Crimson*, gecomponeerd in opdracht van Pierre Boulez, schreef de Franse muziekcriticus Michèle Tosi: 'De beheersing van het orkest door de jonge componist maakt indruk en boeit, in de steeds transparanter wordende texturen die hij geleidelijk creëert alvorens af te dalen naar de lagere registers, in een verhalende progressie die de luisteraar voortdurend in spanning houdt.'

Muziek van Samy Moussa is uitgevoerd door ensembles als het Koninklijk Concertgebouworkest, de Wiener Philharmoniker, het London Symphony Orchestra en het Los Angeles Philharmonic, onder leiding van dirigenten als Christian Thielemann, Kent Nagano, Christoph Eschenbach en Stéphane Denève.

Geen programmamuziek

'Mijn *Fluitconcert* bestaat uit twee delen. Deze muziek lijkt tonaal, maar dat is een illusie, want de harmonieën moduleren voortdurend, nooit in een bepaalde toon-

'Met een musicus als Emmanuel Pahud, de grootste fluitist van onze tijd, wordt de componist in mij niet beperkt en voel ik mij volledig vrij.' – Samy Moussa

soort, altijd in transformatie. De akkoorden volgen elkaar eindeloos op met cadensachtige episodes en een rust aan het einde van de delen. Het eerste deel bevat harmonieën die in elkaar overgaan. In het tweede deel is het tegenovergestelde het geval, met stijgende harmonieën. Het concert bevat geen buitenmuzikaal verhaal. Ik wilde het objectief maken, in de zin dat het geen programma-muziek is. Het werk steunt puur op muzikale ideeën en vormen en vanuit dat oogpunt is het eerder klassiek.'

Op de vraag in hoeverre het spel van fluitist Emmanuel Pahud hem inspireerde, antwoordde Moussa: 'Ik vermijd het woord inspiratie, omdat dat concept me uiteindelijk vrij vreemd is. Over het algemeen schrijf ik niet voor individuele musici, maar voor de bezetting als geheel – in dit geval dus voor fluit en orkest. Dat gezegd hebbende, spelen de musici die het werk uitvoeren een fundamentele rol, want als ik me zelfverzekerd voel, kan ik vrijer schrijven. Met een musicus als Emmanuel Pahud, de grootste fluitist van onze tijd, wordt de componist in mij niet beperkt en voel ik me volledig vrij.'

Beperkingen en uitdagingen

Over de concertante werken voor fluit merkt Samy Moussa op: 'Het is een breed repertoire, maar slechts een klein aantal werken wordt geregeld uitgevoerd. Men zou de werken van Mozart, Carl Nielsen en vooral Jacques Ibert kunnen noemen, die naar mijn mening het belangrijkste fluitconcert componeerde. Maar veel meer componisten hebben uitstekende fluitconcerten geschreven, zoals Peter Paul Koprowski, Tōru Takemitsu, Jacques Hétu, of de bekendere Cécile Chaminade; werken die zelden worden uitgevoerd. Wat betreft de beperkingen en uitdagingen van het instrument: ik had moeite met het schrijven van dit werk, niet omdat de fluit zelf specifieke problemen opleverde, maar vanwege zaken die verband hielden met mijn persoonlijke esthetiek en met wat ik wilde uitdrukken toen ik aan dit concert begon. Die pasten niet bij de aard van het instrument, dus moest ik opnieuw beginnen en een eigen stem vinden voor de fluit. Het lag niet aan het instrument, het was mijn gemoedstoestand. De fluit is buitengewoon veelzijdig, met een groot bereik in een vrij hoge ligging. Dat brengt technische uitdagingen met zich mee, aangezien het instrument weinig laagte heeft.

Je kunt niet constant in het hoge register spelen, want dat is erg vermoeiend voor de luisteraar. Het orkest is bescheiden van omvang en maakt geen gebruik van slagwerk of harp. Niet uit angst dat de fluit overstemd zou worden, maar omdat mijn muzikale ideeën geen groter ensemble vereisten.'

Tot slot, wat betreft de wijze waarop zijn werk wordt ontvangen, stelt Samy Moussa dat hij 'muziek ervaart als een abstracte kunstvorm, ook al gaan zijn composities soms over bepaalde onderwerpen of beelden, en zelfs over impressies in plaats van beelden. In feite gaat het over mijzelf. Uiteindelijk is wat musici of luisteraars erin vinden volledig aan hen. Ik leg nooit iets op, integendeel, ik wil dat de ervaringen van mensen, hun leven en hun relatie tot het werk hun eigen impressies, emoties en beelden genereren. Het is de vrijheid om te creëren, maar ook de vrijheid om kunst wel of niet te ontvangen. Je kunt het ook afwijzen en daar heb ik geen probleem mee.'

naar een toelichting van François-Xavier Szymczak (gepubliceerd bij de wereldpremière van dit werk door het Orchestre National de France en Emmanuel Pahud in Parijs, 4 december 2025)

Brahms - Eerste symfonie

Drieëntwintig jaar lang droeg Johannes Brahms het juk van de voorspelling van zijn grootste bewonderaar Robert Schumann. In oppperste vervoering schreef Schumann in 1853 in zijn *Neue Zeitschrift für Musik* dat de toen twintigjarige Brahms de man was die het muzikale estafettestokje van Beethoven zou overnemen. Het compliment werd een zware last voor Brahms, vooral als het op het genre van de symfonie aankomt. 'Vandaag de dag valt met de symfonie niet te spotten, het is een zaak van leven en dood', schreef Brahms ooit om te verklaren waarom zijn *Eerste symfonie* op zich liet wachten. De componist had het zichzelf ook niet gemakkelijk gemaakt. Terwijl componisten als Franz Liszt en Richard Wagner het einde van de absolute muziek predikten en meer heil zagen in het symfonisch gedicht en het muziekdrama, bleef Brahms in het tijdperk na Beethoven overtuigd van de mogelijkheden van de vorm en de absolute muziek. Hij moest het alleen nog even waarmaken.

'Vandaag de dag valt met de symfonie niet te spotten, het is een zaak van leven en dood', – Johannes Brahms

En dat was makkelijker gezegd dan gedaan. Al in de jaren vijftig van de negentiende eeuw deed hij pogingen een symfonie te schrijven, en op 29-jarige leeftijd zette hij de eerste schetsen neer van wat zijn eersteling zou worden. Toch zou het nog veertien jaar duren, een tijd waarin hij meesterwerken schreef als *Ein deutsches Requiem*, het *Schicksalslied* en *Variationen über ein Thema von Joseph Haydn*, eer hij schuchter de laatste dubbele streep zette, om daarna met bezwaard gemoed de *Eerste symfonie* ten doop te houden.

Johannes Brahms
in 1874

'Eindeloze fontein van diep plezier'

Op 4 september 1876 dirigeerde Otto Dessoff de eerste uitvoering in Karlsruhe, drie dagen later stond Brahms zelf op de bok om zijn symfonie in Mannheim uit te voeren. Het publiek maakte kennis met een vierdelig werk waarin de geest van Beethoven onmiskenbaar rondwaart. Vooral in de finale, waarin Brahms duidelijk citeert uit Beethovens *Negende symfonie*. Dit citaat is wel opgevat als een indirecte kritiek op Beethoven, die in zijn laatste symfonie vocale middelen inzette, en tegelijkertijd als een elegante terechtwijzing aan het adres van Wagner, die meende dat Beethovens *Negende* het einde van het genre betekende en alleen maar kon leiden tot het gezongen muziekdrama. In ieder geval leidden de verwijzingen naar Beethoven ertoe dat het werk door velen spottend 'de Tiende van Beethoven' werd genoemd. Hoewel Brahms geërgerd reageerde op deze 'veroordeling', erkende hij met 'dat kan iedere ezel toch zien', volmondig het eerbetoon aan zijn voorganger en voorbeeld.

Ook de doorgaans gevreesde criticus Eduard Hanslick was de link met Beethoven niet ontgaan. Maar met een enthousiast 'niemand heeft het werk van Beethoven zo dicht benaderd', gaf hij genereus zijn goedkeuring. En meer dan dat. Hij noemde het symfonisch debuut van Brahms 'een van de meest individuele en magnifieke werken in de symfonische literatuur' en besloot zijn recensie met de woorden 'de nieuwe symfonie van Brahms is een werk waarop het land trots kan zijn, het is een eindeloze fontein van diep plezier en vruchtbare studie'.

Voor Brahms was hiermee de ban van het juk van zijn grote voorbeeld gebroken. Hij wist zich over de 'schaduw van Beethoven' gegroeid en in de zomer van 1877, het jaar na de verschijning van zijn *Eerste symfonie*, schreef hij in slechts vier maanden tijd zijn *Tweede*.

Paul Janssen

Uitvoerenden

Karina Canellakis | dirigent

- sinds 2019 chef-dirigent van Radio Filharmonisch Orkest
- sinds 2021 vaste gastdirigent van London Philharmonic
- 2019-2023 vaste gastdirigent Rundfunk Sinfonieorchester Berlin; 2023-2024 artist-in-residence Wiener Musikverein
- recent te gast bij Lucerne Festival, Musikfest Berlin (Boulez 1925-2025), Wiener Philharmoniker (Mozartwoche Salzburg), Staatsoper Hamburg; dit seizoen bij Bayerische Staatsoper, Orchestre Philharmonique de Radio France en Koninklijk Concertgebouworkest e.a.
- Grammy-nominatie voor Bartók-cd met RFO; BBC Music Magazine Opera Award 2026 voor *Blauwbaards Burcht* met RFO
- groeide op in New York en begon loopbaan als violiste voor zij zich, aangemoedigd door Sir Simon Rattle, op dirigeren richtte; won in 2016 Sir Georg Solti Award

Emmanuel Pahud

- Frans-Zwitserse fluitist
- in 1990 eerste prijs aan Conservatoire National Supérieur de Musique et de Danse (CNSMD) in Parijs en vervolgde zijn studies bij Aurèle Nicolet
- eerste prijzen op concoursen van Duino, Kobe en Genève
- internationaal carrière als solist en kamermusicus
- op 22-jarige leeftijd eerste fluitist Berliner Philharmoniker en bekleedt die positie nog steeds
- werkte met dirigenten als Giovanni Antonini, Daniel Barenboim, Iván Fischer, Simon Rattle, Paavo Järvi en Yannick Nézet-Séguin
- kamermuziekrecitals met pianisten als Eric Le Sage, Alessio Bax, Yefim Bronfman, Bertrand Chamayou, Hélène Grimaud en Stephen Kovacevich
- concerten en opnamen met Eric Le Sage en klarinettist Paul Meyer, en richtte met hen in 1993 zomerfestival Musique de Salon-de-Provence op
- maakt deel uit van het door hemzelf opgerichte ensemble Les Vents Français
- naast Samy Moussa hebben componisten als Elliott Carter, Marc-André Dalbavie, Toshio Hosokawa, Michaël Jarrell, Philippe Manoury, Matthias Pintscher, Christian Rivet, Luca Francesconi, Erkki-Sven Tüür werken voor hem gecomponeerd
- 2024: Léonie Sonning Muziekprijs; Chevalier dans l'Ordre des Arts et des Lettres
- erelid van Royal Academy of Music, Londen; Goodwill Ambassadeur van UNICEF
- **EERDER IN DE MATINEE** Carter *Fluitconcert* (2013, NP)

Radio Filharmonisch Orkest

- opgericht in 1945 door Albert van Raalte
 - treedt vooral op in omroepseries NTR ZaterdagMatinee en AVROTROS Vrijdagconcert
 - chef-dirigent sinds 2019 Karina Canellakis, voorgangers o.a. Paul van Kempen, Bernard Haitink, Jean Fournet, Hans Vonk, Edo de Waart, Jaap van Zweden, Markus Stenz
 - vaste gastdirigent sinds 2023 is Stéphane Denève
- radiofilharmonischorkest.nl**

eerste viool

Joris van Rijn
Dimitar Tchernookov
Alexander Baev
Fred Gaasterland
Roswitha Devrient
Alberto Facanha Johnson
Mariska Godwaldt
Josje ter Haar
Julija Hartig
Masha Iakovleva
Kerstin Kendler
Pamela Kubik
Leonie Mensink
Pedja Milosavljevic
Gerrie Rodenhuis

tweede viool

Casper Bleumers
Matthijs van der Wel
Sarah Loerkens
Francisca Brito
Esther de Bruijn
Filipe Fernandes
Annemarie van Helden
Julia Kleinsmann
Dana Mihailescu
Renate van Riel
Alexander van den Tol
Eveline Trap
Nina de Waal

altviool

Frank Brakkee
Marije Helder
Annemijn den Herder
Annemarie Konijnenburg
Lotte de Vries
Ewa Wagner
Francesca Wiersma
Almudena Gonzalez-
Regueral Navarro
Frank Goossens
Ursula Skaug

cello

Michael Stirling
Anton Istomin
Eveline Kraayenhof
Mirjam Bosma
Crit Coenegracht
Anneke Janssen
Ansfried Plat
Rebecca Smit

contrabas

Andres Vela
Silvia Gallego Sanchez
Louis van der Mespel
Annika Pigorsch
Jim Schultz
Sjeng Schupp
Ella Stenstedt

fluit

Ingrid Geerlings
Susana Lopes Ferreira
Maïke Grobberhaar

hobo

Balder Dendievel
Yvonne Wolters

klarinet

Arjan Woudenberg
Esther Misbeek

fagot

Hajime Konoe
Jos Lammerse
Marlene Schwärzler

hoorn

Petra Botma-Zijlstra
Toine Martens
Margreet Mulder
Rebecca Grannetia
Gaizka Ciarrusta

trompet

Cyrus Allyar
Raymond Rook
Johan Verheij

trombone

Tim Ouwejan
Wilco Kamminga
Pelle van Esch

tuba

Bernard Beniers

pauken

Paul Jussen

Help mee

en waarborg het unieke karakter en
de hoge kwaliteit van de Matinee.

Uw steun is harder nodig dan ooit!
Word Vriend of Genoot. Of overweeg
de Stichting Vrienden van de Matinee
op te nemen in uw testament.

Vrienden
van de Matinee

Uitgelicht concert

24 OKTOBER 2026, 14.15 uur

La Tempête met Bach, Mendelssohn & Brahms

Compagnie La Tempête | Simon-Pierre Bestion dirigent

Michael Praetorius Mit Fried und Freud | **Schütz** Musikalische Exequien (delen)

Bach Köthener Trauermusik (delen) | **Mendelssohn** Herr nun lässest du

Mendelssohn Trauergefang | **Brahms** Ein deutsches Requiem (delen)

Simon-Pierre Bestion richt zich met zijn Franse vocaal-instrumentale Compagnie La Tempête op een breed repertoire. Oude muziek neemt een belangrijke plaats in en de musici bespelen historische instrumenten. Maar naast muziek uit de renaissance werpen zij zich ook op Rachmaninov, en barokmuziek combineren ze moeiteloos met modern repertoire. Als vertrekpunt kiest Bestion voor verbindingen en invloeden tussen kunstenaars, culturen en tijdperken.

Bij dit concert staat Duitse treurmuziek centraal. Repertoire waarin de componist zijn diepste gevoelens, mooiste melodien en meest verfijnde harmonieën verwerkt. De *Musikalishe Exequien* van Schütz en Bachs *Köthener Trauermusik* vormen echo's van het verleden en spiegels van muziek uit latere eeuwen. Dat Mendelssohn en Brahms de meerstemmige muziek uitgebreid hebben bestudeerd, hoor je terug in hun troostrijke muziek, zoals in *Ein deutsches Requiem* van Brahms, een meesterlijke compositie die niet alleen de overledene betreurt, maar vooral de levenden hoop biedt.

Programmering en productie NTR ZaterdagMatinee

ARTISTIEK PROGRAMMEUR Frank Veenstra | CASTING CONSULTANT Christian Carlstedt

PRESENTATIE NTR ZATERDAGMATINEE, NPO KLASSIEK Hans Haffmans

PRODUCTIE Zane Gerenberga, Dominique Slegers, Anita Wijnen

MARKETING & COMMUNICATIE Jorieke de Fretes, Renske Homans, Mary Fan Zandkamp

REDACTIE/VORMGEVING PROGRAMMABOEKJES, INTERNET Philip Leussink

RADIOREDACTIE EN MUZIEKREGIE Myrthe van Dijk | HOOFDREDACTIE NTR KLASSIEK Makira Mual

FINANCIËLE ADMINISTRATIE NTR & Stichting Omroep Muziek

Colofon

UITGAVE NTR Klassiek | TEKSTEN Aad van der Ven, François-Xavier Szymczak, Paul Janssen

FOTOGRAFIE Marco Borggreve, Geneviève Caron, Léo-Paul Horlier, Georg Lindstrøm, Fabien Monthubert | ART DIRECTION Norbert Croonenberg | DRUK Ten Herkel Grafisch Compleet

© 2026 NTR ZaterdagMatinee, Hilversum